

(із бесіди про вегетаріанство) „Я співчуюю. Але наразі не планую, бо без м'яса мені не смачно” (ksani), „Підтримую, схвалюю, респект” (bilozerska). Однак, зазначена мовна одиниця, як правило, уживається блогерами для реалізації комунікативної тактики співчуття.

Для висловлювань схвалення у блогах характерним постає використання інтенсифікаторів предикативної ознаки: *вельми, всіляко, дико, дуже, люто, повністю, цілком* („*дико схвалюю!*” (ostapsky), „*дуже схвалюю, скільки можна закривати очі на навколишню красу*” (strongowski)).

Ще одним способом висловлювання схвалення-солідаризації стає формула „*Приєднуся до вище сказаного*” („*Приєднуся до всього вище сказаного про нові враження, захоплення і знайомства*” (divchata)).

Отже, в ході дослідження встановлено, що експліцитність похвали виявляється у висловлюваннях, які містять перформативні дієслова (І особи однини теперішнього часу дійсного способу — *хвалю*) та у висловлюваннях з позитивною оцінкою дій, вчинків, станів, характеристик адресата, що приносять користь або задоволення адресатові чи суспільству зокрема. Висловлювання-компліменти в мовленні блогерів побудовані на основі предикатів із семантикою позитивної оцінки адресата та пов'язаних із ним об'єктів, дій, ознак, ситуацій. З'ясовано, що віртуальність блог-дискурсу спричинила появу нетипових для інших дискурсів компліментів, спрямованих на реалії віртуального світу, а саме: нікнейму (віртуального імені), аватарки (зображення, із яким асоціює себе автор віртуального щоденника) та оформлення графічної оболонки журналу. Схвалення найповніше есплікується в перформативних висловлюваннях — із дієсловами І особи однини теперішнього часу дійсного способу: *схвалюю, одобряю, підтримую, поділяю* та формули „*приєднуся до вище сказаного*”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баландіна Н. Ф. Функції і значення чеських прагматичних кліше в комунікативному контексті : монографія [Текст] / Н. Ф. Баландіна. — К. : АСМІ, 2002. — 332 с.
2. Бигунова Н. А. Таксономия одобрительных речевых актов в англоязычном художественном дискурсе [Текст] / Н. А. Бигунова // Вісник ХНУ. — № 973. — 2011. — С. 18—23.
3. Вежбицкая А. Из книги „Семантические примитивы”. Введение / А. Вежбицкая // Семиотика / Под. ред. Ю.С. Степанова. — М. : „Радуга”, 1983. — С. 225—252.
4. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки [Текст] / Е. М. Вольф — М. : Наука, 1985. — 228 с.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи [Текст] / О. С. Иссерс. — 5-е изд. — М. : URSS : ЛКИ, 2008. — 284 с.
6. Лавров О. А. Набросок правил для участников электронных коммуникаций [Текст] / О. А. Лавров // Educational Technology & Society. — 2005. — В. 8 (1). — С. 183—190.
7. Wolfson N., Manes J. The compliment as a social strategy [Text] / N. Wolfson, J. Manes // Papers in Linguistics. 1980. Vol.13. № 3 — P. 391—410.

В. В. Лизанчук

Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів)

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В АРХЕТИПАХ «ДІМ», «ПОЛЕ», «ХРАМ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ідеологічна боротьба навколо творчості Тараса Григоровича Шевченка триває досі. Влада кожної системи намагалася приватизувати Шевченка, зробити з поета „вжиток” на свою користь. Наприклад, комуністична система ставила собі на службу Шевченка, оголошуючи його „революціонером-демократом”, „другом колгоспних трудящих мас”, „поборником дружби між російським і українським народами”, „ненависником українських буржуазних націоналістів”, „революціонером-атеїстом” тощо.

Когорти новітніх „десакраталізаторів” (Ліна Костенко) нав'язують ліберальні політичні міфи про Шевченка, якого ми начебто „не знаємо”, — „шамана”, „міфотворця”, „відьмака”, „вурдалака”, космополіта- „загальнолюда”. Деякі самозакохані постмодер-

ні „творці” висловлюються ще брутальніше і вульгарніше.

Насправді, Т. Шевченко найголовніший критерій українськості кожного, хто претендує називатися українцем. Шевченко запропонував нам духовний імунітет проти будь-яких лжеїстин.

Тараса Шевченка не можна приписати до якоїсь сучасної політичної партії. Він найглибшим корінням зв'язаний із своїм національним ґрунтом. Вчитаймося, вслухаймося в поетичний універсал української самостійності, що є художньо промовистим, ідеологічно бездоганним:

В своїй хаті своя й правда,

І сила, і воля.

Розшифровуючи національно-політичне наповнення цієї згущеної мистецької формули, услід за дослідником Шевченкового світогляду Олександром Лотоцьким, зауважимо, що йдеться про “розвій в незалежній самостійній державі” (“своя хата”) “властивих народові правних засад” (“своя правда”), “відпорну міць національного організму” (“своя сила”) та “відповідний народньому світогляду політичний устрій, що забезпечує свободне життя всім елементам нації (“своя воля”)”. Форма національних максимально сконденсованих символів, у якій викарбував Тарас Шевченко свої політичні заповіді, без сумніву, є набагато ефективнішою за всі публіцистичні “глаголи” його послідовників, бо вона промовляє безпосередньо до наших сердець, руйнує раціональну псевдозалежність, фальшиву копромисність, розкодовує найпотаємніші праоснови національного організму в кожному з нас, “огнем невидимим пече замерзлі душі”.

Історію свого життя Т. Шевченко назвав частиною історії всієї України. Грузинський письменник А. Церетелі, розповідаючи про свою зустріч із Т. Шевченком, зазначив, що він „вперше зрозумів із його слів, як треба любити країну і свій народ”.

Тарас Шевченко жив в епоху, коли російська державно-правова доктрина утверджувала інтегральний постулат про існування „триединого русского народа” (великороси, малороси і білоруси) – це «русские».

Нині також триває безцеремонна гуманітарна антиукраїнська агресія «Русского мира». Політики, які грають на настроях зросійщених громадян, мають достатню фінансову базу для «втління своїх ідей в життя». Активно реєструють в Україні нові видання, які не лише за мовою – за суттю своєю антиукраїнські. Наприклад, на титульній сторінці журналу „Русское слово” за листопад 2010 р. (журнал зареєстрований 26.02.1996, перереєстрований Держкомітетом України 30.08.2004 р., засновник „Движение Владимира Мономаха „Русь” у м.Красний Луч Луганської області) великими літерами без будь-якого сорому написано: „Русские, украинцы, белорусы – единый народ русский”. На першій сторінці безпардонно зазначено, що „Григорий Саввич Сковорода – русский философ и писатель”, на 28 сторінці також цинічно нав'язується думка, що немає української культури, а є лише „общерусская”. Вихваляючи Сталіна, доктор філософських наук В.А. Акулов зухвало стверджує, що „вектор исторического развития страны был определен И.В. Сталиным абсолютно точно. Верно были избраны и средства, которые могли привести к реализации вставших перед государством геополитических задач”. Невже у „науковій методології історичного дослідження”, якої дотримується В.А. Акулов, не знайшлося місця для правдивого інформування про голодомор-геноцид в Україні, організованого Сталіним і його поплічниками, винищення національно свідомої української інтелігенції, найбільші втрати українців у Другій світовій війні у процентному відношенні до кількості населення в Україні.

Крім прямої військової, політичної та культурної агресії, Росія вела й веде проти України широко закроєну пропагандну агресію, ціллю якої є:

Довести всьому світові, що жодної України взагалі немає й ніколи не було, є лише “южная окраина России”, Новоросія.

Якщо це не вийде повною мірою, то довести, принаймні, що нема й не було жодного українського народу.

Як не вдасться й це, то довести хоча б, що нема і не може бути жодної української культури, а значить – і української мови.

Коли не вийде, зірветься й попередне, то довести хоча б те, що жалюгідна, відстала та провінційна українська культура в жодний спосіб не порівнюється з «великою русской»

культурою».

Т. Шевченко відтворив духовність українського народу, його національну сутність, мову, культуру, історію, людську гідність, пробудив віру в краще майбутнє. Він поклав рідне Слово у міцну основу національного відродження народу, українського державотворення в контексті загальнолюдських цінностей.

Встане правда! встане воля!

І тобі одному

Помоляться всі язики

Вовіки і віки.

Уже тоді для Т. Шевченка кодом порозуміння між народами був критерій свободи, рівності, взаємної поваги до національної ідентичності та до людських прав.

Велич Т. Шевченка також у тому, що він був зрозумілий: і людям з вищою освітою, і тим, котрі освіти зовсім не мали. Він міг промовити кожному, і кожний бачив приблизно те саме, незалежно від рівня розвитку. Т. Шевченко своєю творчістю заклав такий потужний духовний заряд, що став фактично де-юре батьком модерної української політичної нації. У цьому також новаторська сутність поетичного і публіцистичного Слова Т. Шевченка.

За комуністичного, антиукраїнського режиму нав'язували постулат, що Віссаріон Белінський був другом Шевченка. Насправді, цинізмом історичної, інтелектуальної обмеженості віє від листа В. Белінського до П. Анненкова: „Наводил я справки о Шевченко и убедился окончательно, что здравый смысл в Шевченке должен видеть осла, дурака и пошлеца, а сверх того, горького пьяницу, любителя горелки по патриотизму хохлацкому. Этот хохлацкий радикал написал два пасквиля – один на государя и императора, другой – на государыню и императрицу... Я не читал этих пасквилей, и никто из моих знакомых не читал, но уверен, что пасквиль на императрицу должен быть возмутительно гадок...” [1, с.440].

В. Белінський заявляв, що тільки з приєднанням Малоросії до Росії туди „хлинула цивілізація”. Але ж було відомо (та й сам Белінський це, безумовно, знав), що Петро I, Катерина II, вся аристократія московських завойовників завдали по Україні не лише фізичного удару, не тільки смертельно підтяли вольовий елемент народної свободи, а й безпосередньо спричинилася до нищення наукової еліти, інтелектуальних сил, які творили українську націю, її мовний, культурний, духовний світ.

„Був я торік на Україні – був у Межигірського Спаса. І на Хортиці був, і скрізь був, і все плакав, сплюндрували нашу Україну катової віри німота з москалями, – бодай вони переказилися” [14, с.34], – писав Т. Шевченко до майбутнього наказного отамана Азовського і Чорноморського козацького війська Я. Г. Кухаренка 26 листопада 1844 р.

Росіяни присвоїли собі величезний український культурний спадок, починаючи ще з часів давньоукраїнської держави Русі, Київської Русі, ізолювали Україну від Європи і світу. Навіть питомим українським етнонімом Русь Петро I назвав Московію, яка стала „Российским государством”.

„Вся історія творення Російської держави – це водночас історія переплавлення різних ідентичностей в одну – російсько-православну, російсько-імперську, російсько-радянську, російсько-євразійську” [10], – наголошує Оксана Пахльовська .

Витворений за часів Петра I постулат, що Російська держава – це єдине і нерозривне ціле, як Свята Трійця, де Московія – „Бог-Отець”, Україна – „Бог-Син”, а Білорусія – „Бог-Дух Святий”, нині наполегливо нав'язує московський патріарх Кіріл. Світові відкрилася також заповітна російська національна ідея – за будь-яку ціну недопустити Україну до союзу з європейськими цивілізованими країнами. Мета Москви – „ізолювати і паралізувати Україну руками Януковича. Підім'яти її під грабіжницький „Митний союз”. Відібрати в Україні Крим і Донбас. Перетворити величезну багату країну на чергову „галузь” путінської економіки, заснованої на круговій поруці, грабежі і корупції [3], – підкреслює московський письменник, есеїст і кінокритик А. Р. Бессмертний-Анзіміров. Про моральність московської адміністрації питання не виникає вже давно. Росія перетворилася на грудну жабу пострадянського простору”.

Саме за царювання Катерини II було висунуто ідею „національного єдинства” українського і російського народів. В унісон В. Белінський писав, що історія Малоросії – це

побічна ріка, що впадає у велику ріку російської історії. Він стверджував, що малоросіяни завжди були племенем і ніколи не були народом, а тим паче – державою. Нема, мовляв, української мови, а „*есть областное малороссийское наречие, как есть белорусское, сибирское и другие областные наречия*” [2, с. 417].

Усе Шевченкове життя і творчість мають національно-захисний, національно-творчий і національно-жертвний характер. Вся творчість поета пройнята ідеологією національно-визвольної боротьби українського народу, вболіванням за долю інших народів, уярмлених московськими загарбниками.

Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас сила
І воля святая!

Відеокамера навічно зафіксувала, як цей уривок з поеми “Кавказ” щиро, безпосередньо і натхненно читав на Євромайдані Сергій Нігоян. У День Соборності України 22 січня 2014 р. ворожі кулі обірвали юнацьке життя цього вірменина – українського патріота, а 26 січня 2014 р. у день, коли білорусу Михайлові Жизневському виповнилося би 26 років, десятки тисяч українців-євромайданівців прощалися з його світлою душею, відхід якої у потойбічний світ припшвидшили кровопивці України. Віддали найдорожче – своє життя, за соборну правову демократичну українську Україну Юрій Вербицький, Богдан Калиняк, Роман Сенік та інші лицарі-патріоти.

Аморальні прислужники Януковича, Азарова, Ключова, Захарченка, Пшонки – буркутівці – повністю роздягнули на морозі Михайла Гаврилюка і по-звірячому знущалися над його тілом, але не зламали української козацької гідності. Горда, мужня, нескорена постава Михайла Гаврилюка випромінювала дух Шевченкової Незламності, Правди, Свободи, Вірності українській Україні.

Саме за світлу перспективу розвитку високодуховної, морально чистої української України віддавали своє життя національно свідомі українці. 20 лютого 2014 року було оголошено Днем жалоби за загиблими під час масових акцій протестів в Україні. Але того дня (четвер) за вказівкою узурпатора В.Януковича та інших рабів, підніжок, гряді Москви снайпери цинічно, по-звірячому вбили і поранили десятки мирних громадян. За три місяці протестів від зброї ворогів-нелюдів загинуло понад сто українських патріотів із різних областей України, тисячі поранено, покалічено, викрадено. У багатьох із загиблих осиротіли діти: в кількох – четверо дітей, в інших – троє, двоє, одна дитина. В декого залишилися вдовами вагітні дружини. Убієнних борців за правову, соборну, демократичну, європейську Україну громадськість нарекла “Небесною Сотнею”. Найважливіше надалі – не лише пам’ятати Героїв України, а й належно допомагати їм дітям, дружинам, матерям, сім’ям. Морально-духовне завдання – щоби всі жителі України © Криму, східних, південних областей зрозуміли: кільканадцять людей із силових структур загинуло і постраждало тільки з вини Януковича, його злісного оточення, Партії регіонів і комуністів, а не від якихось міфічних екстремістів, нацистів, “оголтелых буржуазных националистов” чи бандерівців.

Соціально-політичні, філософські, естетичні концепції Тараса Шевченка – поета, художника, мислителя, який з прожитих 47 років 24 провів у кріпацтві, 10 років – на засланні, 13 – під наглядом поліції, відіграли вирішальну роль у розвитку національної і соціальної свідомості українців.

Доречно нагадати, що Тарас Шевченко для росіянина Миколи Чернишевського був найвизначнішим представником українського літературного процесу, справді народним поетом. Привертаю увагу до таких сьогодні надто важливих думок М. Чернишевського: „... Якщо є народи, здатні викликати до себе симпатію більше, ніж інші народи, то саме малороси – один з найсимпатичніших. Їхній патріотизм чистий від помислу про поневолення інших; вони прагнуть лише того, щоб їм було легше жити на вільному світі: ніякий інший народ не хочуть вони підкоряти собі чи кривдити» [13, с.336]. Надто актуальними є ці слова тепер, коли путінська Росія все потужніше розгортає війну проти України.

Новаторське Шевченкове Слово прозвучало нещадним присудом всьому режимові насильства й брехні, національного та соціального безправ’я, жорстокості російської ім-

перської сваволі. Під впливом творчості Т. Шевченка М. Добрянський-Демкович схарактеризував московський месіанізм так: “це – вмільсть зняти поневоленому народові голову так, щоб він цілував катові руку, і дякував за визволення. Ця вмільсть – один із проявів цинізму, притаманного російському імперіалізму, цинізму, що межує із садизмом, – зазначив М. Добрянський-Демкович. – Є в російському імперіалізмі елементарно дика і разом вишукано рафінована, люта ненависть супроти кожного, хто прагне бути вільною людиною і не хоче йти в неволю до „визволителів” [5, с.27].

Незламністю українського національного духу пронизаний “Буквар южнорусскій” Т. Шевченка. У кінці березня 1861 р. священник Л.Крамаренко опублікував погромну рецензію у журналі “Домашня бесіда”. Зросійщеного священника московського православ’я обурило те, що Т.Шевченко уклав і видав “Буквар” українською народною мовою.

Пригорнімося до “Букваря” і відкриємо для себе забороненого комуністичним режимом Шевченка – справжнього, а не сфальшованого. Читаємо в “Букварі” “Отче наш” і “Вірую”, і моління-роздум Тараса, і поетичний цикл “Давидові псалми”, і українські думи про Олексія Поповича та Марусю Богуславку, які вчать синів і дочок шани до отця і неньки, утверджують віру в свій рід та народ, високо підносять одвічну науку, що зрада губить українську душу і заслуговує кари Божої, і висвячує заповіт нам на прийдешні віки – одержимо працювати для освіти нації, і заповіт цей освітлює весь “Буквар”. Т.Шевченко дібрав до “Букваря” мудрі, цікаві прислів’я, приказки.

Де є добрі люди,
Там і правда буде,
А де кривда буде,
Там добра не буде.

Або Ви, тату, йдіть по дрова,
А я буду дома,
Або я буду дома,
А Ви йдіть по дрова.

Брехнею увесь світ пройдеши, – та назад не вернешся.

Ревнителі Христової заповіді написали християнам Символ Віри. А Батько Тарас написав українцям “Буквар”, який засвітив молитвою на рідній землі за воскресіння України. Душа Шевченка за велінням Всевишнього переселилася в душу української нації, і ми, українці, з Шевченком безсмертні, бо душа Поета – свята:

...Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах,
І ми, читая, оживаєм
І чуєм бога в небесах.

...Оживу,
Надію в серці привітаю,
Тихенько-тихо заспіваю
І Бога Богом назову.

Т. Шевченко вважав, що освіту в Україні треба будувати національну – і за формою, і за змістом. Таку систему освіти і виховання знищував Дмитро Табачник, який належав до злочинної антиукраїнської кліки грабіжників Віктора Януковича. Людина повинна отримувати знання із всебічним національно-духовним вихованням. Саме тому 130 років “Буквар” був мовби схований від українців. Тільки у 1991 р. лауреат Шевченківської премії Ярема Гоян у видавництві “Веселка” видав “Буквар” Т.Шевченка тиражем 100 тисяч примірників з передмовою Олеса Гончара “Батько Тарас – дітям України”.

Болісний відгомін імперської глухоти до природних потреб українців розмовляти своєю мовою, розвивати її, милуватись рідним словом сконцентровано у багатьох листах Т. Шевченка до рідних, друзів. Братові Микиті він писав так:

„Микито, рідний брате!... Та, будь ласкав, напиши до мене так як до тебе пишу, не по-московському, а по нашому...”

Бо москалі чужі люди,
Тяжко з ними жити;
Немає з ким поплакати,
Ні поговорити.

Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово, нехай хоч раз поплачу веселими сльозами... Ще раз прошу, напиши мені письмо, та по-своєму, будь ласкав, а не по-московському. Оставайся здоров" [14, с.10].

Відомо, що Т. Шевченко написав окремі твори російською мовою. Але як він ставився до цього, можна зрозуміти з листа до Я. Г. Кухаренка від 30 вересня 1842 року: „Переписав оце свою „Слепую" та й плачу над нею, який мене чорт спіткав і за який гріх, що я оце сповідаюся кацапам черствим кацапським словом. Лихо, брате отамане, ей-богу, лихо. Це правда, що окрім Бога і чорта в душі нашій є ще щось таке, таке страшне, що аж холод іде по серцеві, як хоч трошки його розкриєш, цур йому, мене тут і земляки, і не земляки зовуть дурним, воно правда, але що я маю робити, хіба ж я винен, що я уродився не кацапом або не французом. Що нам робити, отамане-брате? Прать против рожна чи закопаться заживо в землю – не хочеться, дуже не хочеться мені дрюковать „Слепую", але вже не маю над нею волі, та цур їй, а обридла вже вона мені" [14, с.20].

Про повісті й щоденник Т. Шевченка, що написані російською мовою, треба говорити в контексті суспільно-політичної ситуації в Росії, її імперської політики на „обрусение" колонізованих народів та життєвих умов Т. Шевченка.

„Батальйонний командир майор Мешков [...] не любив Шевченка за незламність його характеру, за те, що він не вмів і не хотів нікому кланятися, і наказував йому щодня разом з іншими ходити на вчення, де Шевченко вчився марширування та рушничних прийомів, – зазначає у спогадах М. М. Лазаревський – службовець Оренбурзької прикордонної комісії. – З ласки Мешкова Шевченко кілька разів сидів на гауптвахті, і ось за що: якось він просидів добу за те, що надів білі замшеві рукавички на вулиці, а вдруге за те, що, зустрівшись на вулиці з Мешковим, зняв перед ним картуз правою рукою. При цьому Мешков підкликав його до себе і, сказавши: „Ви ще вважаєте себе за благородну людину, а не знаєте, якою рукою треба знімати картуз перед начальством", відправив його на добу на гауптвахту.

...В казармах Шевченко здебільшого читав, дістаючи книжки у знайомих. Як вияв особливої ласки Шевченкові часом дозволялося відвідувати знайомих на годину або дві; але це рідко обходилося без якихось прикрощів. Солдати вкрадуть, бувало, з його шафки книжку і заставлять у шинок. Повернувшись і не знайшовши якоїсь книжки, Шевченко вже знав, де вона, і тільки допитувався, в якому шинку й за скільки заставлено книжку, звідки й викупляв її сам" [9, с.186].

Дочка І. О. Ускова – коменданта Новопетровського укріплення Н. І. Ускова – розповідала своєму чоловікові М. С. Зарянку, який записав її спогади, що, „прибувши туди, він (І. О. Усков – В. Л.) знайшов Т. Г. Шевченка, який служив там рядовим, у жалюгідному стані: надто суворо поводитися з ним безпосередні начальники.

Перше полегшення засланського життя Шевченка виявилось у тому, що комендант Усков, вступивши на свою посаду, не вимагав уже від нього відбувати службу з усією суворістю, яку накладала на рядового військова дисципліна, і просив його з'являтися в строю лише в найнеобхідніших випадках, коли нехтування службою могло спричинитись до неприємностей.

Деяких офіцерів, через їх тупість, вельми шокувало перебування рядового Шевченка в їхньому товаристві, коли він бував гостем у коменданта, явна перевага, яка інколи віддавалась йому, і полегшення, зроблені для нього Усковим, котрі виявлялись і в тому, що Тарасові Григоровичу вже не забороняли читати, писати й малювати, і навіть сприяли цьому. Усе це обурювало тих, хто недоброзичливо ставився до Шевченка, настроювало їх проти коменданта й стало причиною доносу на Ускова головному начальнику краю Перовському. Проте донос не був прийнятий графом" [6, с.241-242].

В ті часи в далеких східних губерніях Росії багато що доручалося „на усмотрение начальства". Зрозуміло, що І. О. Усков (комендант Новопетровського укріплення) не міг би дозволити Шевченкові послаблень і приятельських стосунків, якби не отримав натяку від генерал-губернатора Перовського. Фактично Шевченкові від 1854 р. дозволено було

писати російською мовою – під наглядом і цензурою офіцерів. За традицією російської бюрократії заборони мали письмову форму, а дозволи і послаблення – усну...

Безперечно, Т. Шевченко з великою повагою ставився до Герцена, Лермонтова, Кольцова, Чернишевського, Некрасова, Михайлова, братів Курочкіних і братів Жемчужникових, Тургенева, Аксакова, Щепіна, сім'ї Ф. М. Толстого, яка допомагала Шевченкові вирватись із заслання, та багатьох інших передових людей Росії. Але високе почуття національного обов'язку у Т. Шевченка не знало компромісу. У нього не було половинчатості, роздвоєності, невпевненості, коли йшлося про українську справу.

Євген Сверстюк слушно наголошує, що „здогади” радянських шевченкознавців про причини писання „інтимного щоденника” російською мовою йдуть від тенденції уподібнювати Шевченка до себе. Насправді, поет ще довго після звільнення, яке теж було напівофіційним, був готовий до чергового арешту, допитів і пояснень... Однак він не зробив жодного кроку, щоб маскувати свої твори під офіційну кон'юнктуру. А це вже було важко зрозуміти радянським літературознавцям, то вони такий крок зробили за нього – „добровільним вибором” російської мови...” [11].

Публіцист Сергій Грабовський підкреслює, що „дозвіл писати був отриманий тільки тоді, коли Шевченко добував останні роки солдатчини в Новопетровському укріпленні на Мангишлаку, – писати тільки російською мовою, і то – під доглядом офіцерів” [4]. Це також був один із складників зловісної політики московської імперської влади, яка намагалася зросійщити українців, перетворити Україну на територію без національного обличчя. Однак, на відміну від Гоголя і Кукольника, Т. Шевченко не захотів розчинитися в імперському „російському морі”, хоч міг це зробити. І навіть, чого гріха таїти, попервах робив деякі кроки в цьому напрямі.

У листі до Г. Ф. Квітки-Основ'яненка від 8 грудня 1841 р. Т. Шевченко писав: „Ще посилаю вам кацапські вірші своєї роботи. Коли доладне що, то дрюкуйте, а коли ні, то закуріть люльку, коли люльку курите. Це, бачте, пісня з моєї драми „Невеста”, що я писав до вас, трагедія „Никита Гайдай”. Я перемайстрував її в драму. Я ще одну драму майструю. Назоветься „Слепая красавица”. Не знаю, що з неї буде, боюсь, щоб не сказали москалі mauvais sujet, бо вона, бачте, з українського простого бити. Ну, та цур їм, москалям. Посилаю вам білети на „Гайдамаки”, роздай[те], будьте ласкаві, як умієте, вони вже надрюковані. Та... ей-богу, сором сказати, нема чим викупити з дрюкарні. Малюю вашу панну Сотниківну. Хотів кончить до Різдва, та й не знаю, бо тут тепер ні день, ні ніч, так, чортзна-що. Прокинешся рано, тільки що заходишся малювати, дивишся, вже й ніч. Отаке-то лихо. Тільки пензлі миєш, більш нічого. Спасибі вам і панові Артемовському за ласкаве слово. І спасибі всім тим, хто пише по-нашому або про наше. Покланяйтеся їм, кого знаєте і хто чув про мене. Оставайтесь здорові, не забувайте, а вас ніколи не забуде Т. Шевченко” [14, с.15].

Однак варто віддати належне Кобзареві, котрий умів вчасно зупинитися. „То що ж зупиняло його? – запитує філософ Петро Кралюк і відповідає. – Здорова селянська натура, яка не сприймала фальшивої імперської мішури і насміхалася із чванства батюшки-царя та його слуг. А ще, певно, в Кобзаря озвалася підність предків-козаків, які не хотіли терпіти насильства над собою. Тому для Шевченка ієрархічна влада, побудована на тупому насильстві, виглядала абсурдно. Згадаймо хоча б відому сцену генерального мордобиття в поемі-комедії „Сон”. Такої ядучої та водночас символічно-глибокої сатири на Російську імперію ми не зустрічаємо в тогочасній літературі” [7]. Вона надто актуальна сьогодні для характеристики системи путінської авторитарної влади, яка підпорядкувала собі засоби масової інформації. Російські проімперські, шовіністичні газети, телеканали і радіо зухвало маніпулюють громадською свідомістю, паплюжать українські національні цінності, підтримують московську агресію в Україні.

Наголошую, що Т. Шевченко не був русофобом. Він був, підкреслює Сергій Грабовський, переконаним імперієфобом (не має значення, про яку імперську політику йшлося – Варшави чи Петербурга [4]). Про це свідчить зміст „Передмови” до нового видання „Кобзаря”, яку він підготував у 1847 р. Однак арешт завадив здійснити задумане. Вперше ознайомив читачів з „Передмовою” ◎ блискучим публіцистичним твором Т. Шевченка журнал „Былое” аж у 1906 році (книга VIII).

Надто актуальними нині є думки Т. Шевченка, які безпосередньо стосуються не

лише письменників, а й журналістів: “Щоб знати людей, то треба пожити з ними. А щоб їх списувати, то треба самому стати чоловіком, а не марнотрателем чорнила і паперу. Отойді пишати і дрюкуйте, і труд ваш буде трудом чесним”.

У “Передмові” до “Кобзаря” Т. Шевченко наголошував: “А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишати по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чие краще, нехай судять люди”.

В умовах мертвої московської темряви Т. Шевченко мужньо оре свій переліг – убогу ниву, сіє українське Слово та закликає працювати в ім’я матері-України. Ідея здійснення Слова, його проростання істиною в свідомості й душах українських людей, віра в його місійне покликання були визначальними в творчому самозвершенні Шевченка.

У наш час цинічного наступу різних зовнішніх і внутрішніх недругів на українськість Т. Шевченко виконує функцію національного „вирівнювача хребта” (О. Палій). Адже вороги української держави усіх мастей, які в інформаційному просторі України не перестають розігрувати антиукраїнські шовіністичні шабаші, добре розуміють, що мова – найбільший національний скарб, вона є вищою основою духовного стану, найголовнішим засобом етнічної ідентичності, – і тому не відмовляються від політики російщення, американізації і навіть африканізації. На жаль, „справа українського слова, українського розвою чужа для великоруської суспільності, – зазначав Іван Франко. – Українській суспільності прийдеється видержувати хронічну, довгу, але не менш важку боротьбу з російською суспільністю та крок за кроком відвойовувати собі у неї право на самостійний розвій” [12, с.279-280].

Між рабством і боротьбою Т.Шевченко незмінно обирає боротьбу – як у власному житті, так і в суспільному ідеалі. Він сформулював візію українського майбутнього, що базується на трьох найосновніших національних ідеалах, найголовніших цінностях – Бог, Україна, Свобода. Вони визначають орієнтири життя як окремої людини, так і цілого народу.

Визначальною сутністю шевченківської філософії національної ідеї, про що замовчували „шевченкознавці” в радянські часи, була й залишається ідея національної державності, показана Т. Шевченком через архетипи „Дім”, „Поле”, „Храм”. „У широкому плані символіка концепту „Дім” позначає святе довкілля буття людини, в якому вона (як господар оселі) може займати чільне місце... Символ „Дім” характеризує антропоцентричне буття від сім’ї до національної солідарності. „Дім” – це ніша людини в Універсумі. Так само в загальному визначенні символіка концепту „Поле” знаменує життєвий топос людності... Тут йдеться насамперед про „поле життя”, джерело багатства, економічний простір виживання. ...Ідея „Храму” пов’язана зі святинями людини та її етносом... Він поєднується з національною ідеєю і в цьому розумінні означає зв’язок небесного та земного, ідеологію софійного, освяченого мудрістю буття” [8, с. 291-292], © наголошував філософ Сергій Кримський.

Тільки національна держава повністю і на всіх рівнях Словом і Ділом може захистити націю та її буття, створити потрібні умови для її розвою. Тільки у власній „хаті”, у своїй державі людина, народ стає справжнім господарем своєї долі на своїй землі, не слугою, а газдою перед світом стає (І. Франко). Тільки в Соборній Самостійній Українській Державі можуть утверджуватися „правда, і сила, і воля”, може бути забезпечене національне життєстверджуюче існування.

Отже,
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Тарас Шевченко вірив в особливу місію українського Слова, яке, народившись від Правди, вселиться в людські душі, освітить їх світлом Істини, національним духом, загальнолюдською любов’ю. Тоді Господь, перейнявшись болями і тривогами української нації, дослухається до Шевченкової молитви:

А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белинский В. Г. П. В. Анненкову. – 1-10 декабря 1847 р. // Полн. собр. соч. – М., 1956. – Т. 12. – С. 436-442.
2. Белинский В. Г. Сватань / В.Г. Белинский // Собр. соч. в 9-ти томах. – М., 1976. – Т. 4. – С. 416-418.
3. Бессмертний-Анзіміров А. Задушення України як російська національна ідея / Андрій Бессмертний-Анзіміров // День. – 2013. – 20-21 груд.
4. Грабовський С. „Шевченкіана по-жандармському” на оренбурзькому телебаченні / Сергій Грабовський // День. – 2013. – 14 берез.
5. Добрянський-Демкович М. Україна і Росія: історичні нариси на тему російського імперіалізму / М. Добрянський-Демкович. – Рим: Укр. Католический університет ім. Св. Климента Папи, 1989. – 172 с.
6. Зарянка М. С. Спогади Н. І. Ускової про Т. Г. Шевченка / М. С. Зарянка // Спогади про Тараса Шевченка / упоряд. і приміт. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передм. В. Є. Шубравського. – К.: Дніпро, 1982. – С. 240-244.
7. Кралюк П. Тарас Шевченко: заперечення імперськості / Петро Кралюк // День. – 2013. – 7-8 берез.
8. Кримський С. Під сигнатурою Софії / Сергій Кримський. – К.: Вид. дім „Киево-Могилянська Академія”, 2008. – 367 с.
9. Лазаревський М. М. „Із спогадів про Т. Г. Шевченка” / М. М. Лазаревський // Спогади про Тараса Шевченка / упоряд. і приміт. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передм. В. Є. Шубравського. – К.: Дніпро, 1982. – С. 185-188.
10. Пахльовська О. Тарас Шевченко – письменник ХХІ століття / Оксана Пахльовська // День. – 2013. – 24-25 трав.
11. Сверстюк Є. Внутрішня свобода / Євген Сверстюк // Літ. Україна. – 2011. – 21 квіт.
12. Франко І. Сухий пеня / І. Франко // Мозаїка. Із творів, що не ввійшли до зібрання творів у 50 томах / упоряд. З. Т. Франко, М. Г. Василенко. – Львів: Каменяр, 2001. – С. 278-282.
13. Чернишевський М. Г. Національна безтактність / М. Г. Чернишевський // Спогади про Тараса Шевченка / упоряд. і приміт. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передм. В. Є. Шубравського, К.: Дніпро, 1982. – С. 330-334.
14. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 6 т. – Т. 6. – Листи. Нотатки. Фольклорні записи / Тарас Шевченко. – К.: Видавництво АН України, 1964. – 640 с.

Д. І. Лисенко

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ВІЗУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІЙНОГО ОБРАЗУ ЄВРОМАЙДАНУ

Візуальна культура сьогодні є визначальним складником формування масової свідомості. Сучасна система візуальних медій активізує процеси соціокультурної комунікації і у свою чергу зумовлює динамічні наукові розвідки у цій галузі. Роботи Вальтера Беньяміна, Жана Бодрійяра, Славоя Жижека, Сьюзен Зонтаг, Маршалла Маклюена, Моріса Мерло-Понті, Поля Вірільо, Фрідріха Кіттлера, Джеймса Елкінса та інших окреслюють так званий “візуальний поворот” у філософських, культурологічних та комунікаційних дослідженнях.

Переформатування події в зображення дає змогу активніше тиражувати медіаобрази, автоматизуючи їхнє циркулювання в медіапросторі, а на думку, Георгія Почепцова, “майже все, що сьогодні робиться, буде рано чи пізно перекодовано у візуальні комунікації” [10, с. 91]. Таким чином, реципієнт має справу вже зі зміненою об’єктивною дійсністю, оскільки візуально-емоційний аспект медіаобразу передбачає модифікацію його фактологічних субстанцій. Візуальний простір, “контрольований” медіареальністю, генерує систему соціокультурних образів-кодів, які мають велике значення для формування ідентичності сучасної людини: “Ми вимірюємо достовірність наших дій через відповідність саме візуальній естетиці” [10, с. 87].

Євромайдан як медіаобраз сублімував потенції медійної візуалізації. Транслявання цього медіатопіку по різних каналах ЗМІ супроводжувався обов’язковим наочним кодуванням події. Однак візуалізація будь-якого медійного феномена може маскувати справжні сенси, які потребують спеціального аналізу репрезентації і соціокультурних механізмів формування знакової реальності.

Вивчення візуального поля медіаобразу Євромайдану, яке насичене символами, архетипами, знаками, дозволить визначити систему соціокультурних інтенцій події, модули